

KAMAL ABDULLA: POSTMODERNİZMDƏN MİLLİ ÖZÜNƏMƏXSUSLUĞA

Xülasə

Postmodernizm anlayışı həm ədəbiyyatda, həm də mədəniyyətdə sinkretik vəhdətin ortaya çıxdığı, dünya tədqiqatçıları tərəfindən müxtəlif şəkildə izah və açıqlamalarla hələ də tam şəkildə izah edilə bilməyən bir elastik sənət hərəkatıdır. Müstəqillik dövrü Azərbaycan bədii nəsrində Qərb postmodern sənətkarlarına praxəsinin nəticəsində yaranan təsirlər miqyasında ortaya çıxan postmodern düşüncə tərzini və təmayüllər yenitipli ədəbiyyatın yaranmasında əhəmiyyətli rol oynadı. "Yarımqıç əlyazma" romanı dünya ədəbiyyatı kontekstində milli özünəməxsusluğun ifadəsi, Qərb və Şərq mövzu, cərəyan, janr sintezi fəvqündə duran, bu söpkidə ortaya çıxan ilk əsərlərdən biri kimi son dərəcə böyük əhəmiyyətə malikdir.

Əsərləri İtaliya, Yaponiya, Türkiyə, Rusiya və s. ölkələrdə çap olunub. "Yarımqıç əlyazma", "Səhrəbazlar dərəsi", "Sirlərin sərgüzəşti", "Tarihsiz gündəlik" romanları, şeirlər və hekayələr topluları, dram əsərlərində əhəmiyyətli mövzulardan bəhs olunub. Azərbaycan, rus, türk dillərində çap olunan – "Unutmağa kimsə yox" (Bakı, Azərənşr, 1995), "Ruh" (Bakı, Azərənşr, 1997), Bir, iki, bizimki! (Bakı, "Mütərcim", 2003), "Casus" (Bakı, "Mütərcim", 2004), "Ruh" (Ankara, 2006), "Все мои печали" (Bakı, "Мутарджим", 2009) kitablarında, esselərinin, şeirlərinin, hekayələrinin, tərcümələr və pyeslərinin toplandığı "Kədərli seçmələr" də (Bakı, "Mütərcim", 2002) Azərbaycan ədəbiyyatı üçün vacib mətləblər ön plandadır. Oxucuya təqdim etdiyi "Yarımqıç əlyazma" adlı intellektual postmodernizmin təmayüllərini özündə əks etdirən romanda isə apardığı bir çox təhlillər keçmişdən günümüzdə daşınan mətləblərin dekonstruktivlik nöqtəyi-nəzərindən yenidən işlənməsi, mətdən yeni mətn yaratmaq, ikili kodlaşma kimi postmodernizmin əsas elementləri mövcuddur.

Açar sözlər: Kamal Abdulla, postmodernizm, "Yarımqıç əlyazma", Eko, müqayisə, Azərbaycan ədəbiyyatı

Giriş. Bilindiyi kimi, Kamal Abdullanın Azərbaycan ədəbiyyatının Ekosu adlandırılır. Ancaq qeyd edək ki, "Qızıl gülün adı" romanı ilə müqayisədə "Yarımqıç Əlyazma"nın dili çox sadədir. Terminoloji xətt və sanki oxucunun təfəkkürünü, intellektini, savadını və məlumat çoxçeşidliyini zorlayan Ekodan fərqli olaraq, Kamal Abdulla əsasən Azərbaycan oxucusunun bildiyi bir mövzunu yenidən mətnləşdirib oxucuya təqdim edir. "Qızıl gülün adı" romanı ilə "Yarımqıç Əlyazma"nın müqayisəsi bir çox müxtəlifliklərlə yanaşı, paralelliklərin də ortaya çıxmasına səbəb olur.

Umberto Eko "Qızıl gülün adı" romanına tapılan bir əlyazma nüsxəsinin tərcüməsindən bəhs edərək başlayır. Özünün də qeyd etdiyi kimi, burada mətnlərə arası ironiya mövcuddur. Yəni yazıçı başqa bir müəllifin – böyük İtalyan romançısı Alessandro Monzoninin "Nişanlılar"

romanına ünvanlama etmək üçün bu üsuldən istifadə etdiyini yazır. Həmin məsələ Kamal Abdullanın "Yarımqıç Əlyazma" əsərində də mövcuddur. Qeyd edək ki, hər üç əsər əlyazma mətninin tapılması ilə başlayır. Həmin romanlara qeyd olunan aspektlərdən nəzər yetirək:

"Qızıl gülün adı": "Mən 16 avqust 1968-ci ildə J.Mabiyon atanın nəşr etdirdiyi, fransız dilinə tərcümə edilmiş, Melkli Adso atanın qeydləri" adlı bir kitab əldə etdim (Paris, Lasur abbatlığının mətbəəsi, 1842). Tərcüməçi Balle adlı bir abbat idi. Olduqca yoxsul olan tarixi şərhə deyilirdi ki, tərcüməçi, on yeddinci əsrdə benediktin ordeninin tarixçisini araşdıran məşhur alim Melk monastrının kitabxanasında tapdığı XIV əsrə aid olan əlyazmasını hərf-bəhərf tərcümə etmişdir" [1, s.5].

"Nişanlılar"da əlyazma məsələsi qərribə şəkildə diqqətə çatdırılır: Yuxarıda bəhs edilən

kəndlərdən birinin keşişi olan Don Abbondio 1628-ci ilin 7 Noyabr günü axşamüstü bu yollardan birindən yavaş-yavaş yeriyə-yeriyə bir gəzintidən evə qayıdırdı. Bu kəndin adına və bu insanın soyadına, nə burada, nə başqa bir yerdəki əlyazmalarında rast gəlinmişdir [2, s.35].

Kamal Abdulla isə "Yarımqıç Əlyazma"da yazır: Milli Əlyazmalar İnstitutunun (Fondunun) orta əsrlər şöbəsinin 3-cü xətdə yerləşən katoloqundakı A 21/ 733 nömrəli yeni əlyazma məndə hər şeydən əvvəl ona görə maraqlı oyardı ki, kitabxana işçisinin dediyinə görə, bu tipli əlyazmalar son dərəcə şəffaf olur və bu baxımdan onlara o qədər də diqqət yetirmirlər. Mənim təəccübümü hiss edən kitabxanaçı səbrlə izah etməyə çalışdı: "Bu əlyazma heç nə ilə obirlərindən fərqlənmir. Hələlik hərtərəfli öyrənilməyib. Amma güman edilir ki, 12-ci əsrin əlyazmasıdır" [3, s.5].

Hər üç əsərdə diqqət çəkilən məqam son dərəcə maraqlıdır. Hər üç əsərin mərkəzində bir əlyazma dayanır və hadisələr əlyazma xətti ilə başlayıb inkişaf edir. Diqqət etsək görərik ki, hər üç müəllif sanki bilərək, əlyazmanın tarixini daha da keçmiş çəkməyə cəhd etmiş və oxucunu beynini qarışdıraraq, daha çox diqqət çəkməyə çalışır. İkili kodlaşmanın yer aldığı mətnlər sayəsində yazar-oxucu gizliliyi ön plandadır.

"Yarımqıç əlyazma" romanı Bakıda ilk dəfə 2004-cü ildə, sonra isə 2013-cü ildə təkrar çap edilib.

Bilindiyi kimi, postmodernizmin öyrənilməsi məsələsi dünyada və Azərbaycanda son dərəcə aktual bir problemdir. Bu baxımdan, Kamal Abdullanın "Yarımqıç əlyazma" romanının tədqiqatına cəlb olunması vacibdir. Postmodernizmin Müstəqillik dövrü Azərbaycan bədii nəsrinə təsiri mövzusunun bu baxımdan Avropa postmodernizmi aspektindən Azərbaycan bədii nəsrini daha dərindən dərk etmək, sənətkarların əsərlərini daha dərindən qavramaq, əsərlərdə yer alan psixoloji təzahürləri, dövrün mövzu dairəsini, mövzu seçimini, rəngarəngliyini başa düşmək və mühtidə yer alan janr müxtəlifliyinin xəritəsinə nəzər salmaq, dünya ədəbiyyatına meyillərin elmi çərçivəsini aydınlaşdırmaq baxımından əhəmiyyətlidir.

"Məşhur İngilis tarixçi A.Toynbee; Qərb tarixini dörd dövrə ayırarkən (Qaranlıq çağ VII-XI əsr; Orta çağ XI-XV əsr; Müasir çağ XV-XIX əsr) son dövrü isə postmodern çağ olaraq xarakterizə edir" [4].

Avropada təsirlərini XIX əsrdə hiss etdirən ağıl və elmin suverenliyinə əhəmiyyət və rəhbər və ənənədən qopmağın ifadəsi olan müasirlik, klassik sənətin estetik anlayışından da bir qopma şəkli olan, kilsənin doqmatik və şolastik düşüncə sistemində reaksiyanı özündə ehtiva edən modernizmdən fərqli olaraq, postmodernizm əlbəttə ki, birdən-birə ortaya çıxmıdı. Modernizmin içərisində post nüvələrin rüşeymləri mövcud idi. Necə ki, kütləvi ədəbiyyatın da birdən-birə ortaya çıxmadığı kimi...

Postmodern istiqamətli fikirlər İkinci Dünya müharibəsi, Sənaye Ötəsi Cəmiyyət və Texnologiya ilə əlaqəli olaraq diqqət mərkəzinə çəkilmiş, bəzilərinə görə bəhsi keçən bu yeni dövr kapitalizmin forma dəyişdirməsi, müasirliyin radikallaşdırılması və müasirliyin sorğulanması kimi xarakterizə olunmuşdur.

"Bir qisim tədqiqatçıların fikrincə, əski Yunan dönməndən etibarən qəbul edilən doğrulara, əxlaq normalarına klassik Yunan fəlsəfəsinə qədər hər şeyə şübhə duyulmalıdır" [5].

(Dünyanı fərqli qəbul etməyimizi təmin edən "şübhəçiliyi" qanuni dayaqlarından biri kimi qəbul edən postmodernizm "qətillik" dən uzaq, "elastik" bir hərəkatdır.

Kamal Abdullanın belə fikirləri var: "Şübhədən haqiqətə – əsl yol budur! Cavidin şübhə etməyə mənəvi haqqı vardı. Şübhə edən gərəkdir bir prinsipi, ideali olsun... Bütün şübhələr sonraya, torpaq üstündə möhkəm dayanmağı öyrənəndən sonraya! Şübhə eləməyə gərəkdir haqq qazanasan. Şübhə etmək səbatlıların işidir" ... [4, s.9]

Maks Statkiyeviç Kamal Abdullanın "Yarımqıç əlyazma"sından yarımqıç əlyazmaya doğru: yazı eposa qarşı" məqaləsində bu barədə yazır: Yarımqıç əlyazmanın (və "Yarımqıç əlyazma"nın) ciddi "siyasi" funksiyası şübhə hermenevtikasının təsdiqindən çox, hermenevtik prosesin səbrlə açılmasından (daim "öz-özünü yarıda saxlaması"ndan) ibarətdir. Beləliklə, yarımqıçlıq şərhin əsas prinsipi kimi göstərilir.

Nişenin məşhur deyimini bir qədər dəyişdirərək, demək olar ki, tamamlanmış, bütöv əlyazmalar mövcud deyil, yalnız (yarımçıq) şərhlər var, çünki yarımçıq əlyazmalar həmişə yeni-yeni şərhlər doğurur" [6].

Modernizmin at oynatdığı bir dövrdə yaranan postmodernizm dalğası yenitipli sənəti ortaya çıxartdı. Bu kontesktə yazılan bədii əsərlər dövrün tələbi ilə ayaqlaşsa da, həm də keçmiş və gələcəyin vəhdəti fonunda edilən cəhdlər, klassik mətnlərin dekonstruksiyası kimi maraqlı situasiyalar və fikir oyunları ilə yadda qaldı.

Postmodernist əsərlərdə tarixçilər kimi, yazıçılar da dekonstruksiya vasitəsilə ayrı-ayrı fərdlərin və qrupların sosial davranışlarının səbəblərini izah edər, yaxud, yazıçılar öz əsərlərində klassik dövrdən fərqli olaraq, yalnız təcəssüm etdirməklə kifayətlənirlər. Hətta bəzən yazıçılar postmodernizm aspektindən ifrat dərin qatlara enməklə ikrah hissi də doğura bilirlər. H.Herisçinin "Nekroloq" əsərində olduğu kimi. Ancaq hər halda bütün bunlar şüurlu şəkildə baş verir.

Kamal Abdullanın "Yarımçıq əlyazma" romanında Şah İsmayıl obrazı fərqli xüsusiyyətləri ilə yadda qalır. Bu, ikinci dərəcəli obraz kimi diqqəti cəlb edir. Kamal Abdulla əsərdə iki Şah İsmayıl – həqiqi Şah İsmayıl, – Şah İsmayıl – Xızır obrazı yaratmışdır [7, s.104] "Həqiqi Şah İsmayıl Şahi-Mərdan göylərə səsləyir. Bu səbəbdən də həqiqi Şah İsmayıl səltənətini Şah İsmayıl – Xızıra təhvil verib qeyb olur. Təbii ki, bu, tarixi fakt deyil. Burada postmodern səciyyəvi interpretasiya nəticəsi kimi Şah İsmayıl obrazı dekonstruksiyaya uğrayır" [7, s.85].

Romanda İç oğuzla Dış oğuz arasındakı münasibətlər, Qazan xanın fəaliyyəti, "Causus"ların oğuz elinə nifaq salması, Burla Xatın, Banu çiçək, Beyrəklə bağlı və s. tarixi məsələlər yeni baxış bucağından, yeni prizma və üslubda oxucuların ixtiyarına təqdim olunur. Burada dastanın ilkin variantı ilə ziddiyyət təşkil edən son dərəcə maraqlı məqamlar mövcuddur.

Sənarətli dekonstruktiv təsvirlər romanın postmodern dəyərini artırır. "Akademik İsa Həbibbəyli "Yarımçıq əlyazma" əsərini "yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatında həyatı tam, bütöv,

dərin qatları ilə açan tamamlanmış bədii əsər" olmasını qeyd edir. İsa Həbibbəyli Kamal Abdullanın bu əsəri ilə ədəbiyyatda "postmodernizm" kimi yeni mərhələnin başlanmasını, "milli postmodernist ədəbiyyatın təməl şərtlərini əks etdirə biləcək əhəmiyyətli və bədii cəhətdən yetkin nümunə" olmasını vurğulayır" [7, s.26].

Romanda epos və tarix müasir kontekstdə modernləşdirilərək, fərqli səpkidə təqdim olunur. C.Coysun və U.Ekonun mifdən şüurlu istifadəsi kimi K.Abdullanın da bu cəhdi tamamilə şüurlu priyomdur. Leslie A.Fielder, Levinin fikri mübadiləsinə uyğun olaraq ənənənin parodiyalaşdırılması, reallığın simulyasiya edilməsi (Simulyasiya və ya fərqlilik, texniki olmayan mənada bir şeyin oxşarı və ya saxtasi mənasında istifadə edilir. Texniki mənada gerçək bir dünya prosesi və ya sistemin istifadə edilməsinin zaman üzərindən təqlid edilməsidir. Sistem obyektləri arasında tanınmış münasibətləri ehtiva edən sistem və ya proseslərin bir modelidir) modelinin mövcud olduğu "Yarımçıq əlyazma" əsərinin təhlilini "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanı fonunda tədqiqatə cəlb edən ampirik tədqiqatçı əsərə qarşı tənqidi-aqressiv münasibət sərgiləyə bilər.

Fayaz Çaqanı bu barədə qeyd edir: "Postmodernizm relyativist (bütün bilikləri nisbi qəbul edən, buna görə varlığın obyektiv surətdə dərk oluna bilməsini inkar edən təmayül), nihilist mövqə ortaya qoyur və hər şeydən pisi budur ki, bütün adət-ənənələrə qarşı çıxır" [8]. Buradan da, postmodern əsərin parodiyasına, laqeydliyinə narahat olmuş tədqiqatçı mövqeyi görünür. Adət-ənənəyə qarşı çıxmaq yerinə, postmodernizmin adət-ənənənin modern dövrə və ədəbi cərəyanın tələbinə uyğunlaşdırılması qavramının istifadəsi fikrimizcə, daha məqbul ifadə olardı.

Kamal Abdullanın yaratdığı ədəbiyyat, ümumdünya bədii təfəkküründə gedən prosesləri, baş verən dəyişiklikləri, başlıca təmayülləri özündə əks etdirir. Dünya ədəbiyyatında var olan bir ənənənin Azərbaycan ədəbiyyatında məntiqli şəkildə davam etdirilməsi prinsipi ilə yazılan roman və hekayələr, postmodernizm prinsip və elementlərinin, taktiki fəndlərinin

təbiiqi, eləcə də yazıçı-alimin yaradıcılığının dərinliklərinə bu və ya digər şəkildə nüfuz etməmiş təsəvvüf dünyagörüşü ilə sintez edilən modern postmodernist baxış Kamal Abdullaya ədəbiyyat tarixində daha bir əhəmiyyətli status qazandırdı.

"Kamal Abdullanın "Yarımçıq əlyazma" romanı ironiya ilə yazılmış romandır. Kamal Abdulla "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının mətnini manipulyasiya edir, mifoloji qəhrəmanları ironiya və sarkazmla təsvir edərək nüfuzdan salır (məsələn, mifdə Dədə Qorqud müdrik "ağsaqqal" arxetipdirsə, əsərdə – Bayandur xanın sadıq qulluqçusudur), mifoloji dünyagörüşün əsasını məhv edir (məsələn, Tanrıçılığın başlanğıcında "Nur"un ("Müqəddəs") daşa dönməsi), eposdan süjetlər sarkazmla yenidən işlənir" [7, s.242].

Fikrimizcə, tənqidçinin bu fikirləri polemikaya son dərəcə açıqdır. Doğrudur, Kamal Abdullanın "Yarımçıq əlyazma" romanı bizim beynimizdə qəlibləşən bir həqiqəti dağdır. Əsərdə Qorqud və oğuz ərələri tragikomik vəziyyətə düşür. Ancaq qeyd edim ki, bu postmodern ədəbiyyatın bir parodiyasıdır. Bunu professionalıqla qəbul edib təhlil etmək lazımdır.

Fikrimizcə, Kamal Abdullanın "Yarımçıq əlyazma" romanı dastanı gözəndən salmaq deyil, postmodernizmi məntiqli şəkildə yaradaraq, ənənəni postmodernliklə sintez şəkildə yenidən modern oxucuya təqdim etməkdir. Bu, həm də bir təcrübə, sınaq rolunu oynayır. Qəribə oxucusu böyük ehtimalla dastan haqda məlumatlı olmadığı üçün, (bu barədə "Umberto Eko ilə ilk və son görüş" adlı məqaləsində də yazarın özünün narahatlıqları sezilir, eyni narahatlıqlar Umberto Ekonun qeydlərində də öz əsərləri ilə bağlı məsələlərdə görürük) bu əsəri postmodern roman kimi oxuyub yüksək qiymətləndirəcək. Ancaq mühafizəkar oxucu buna obrazlılıq və postmodernizmin tələbi rakursundan baxmayacağı üçün ola bilər ki, mühtidə roman haqqında sensasiyonal tənqidlər ön plana çıxsın. Ancaq bütün bunlar əsərin bədii dəyərinə, janrın və postmodernizmin tələbinə uyğun atılan ədəbi addıma xələl gətirəcək və onu müəyyən məcralara istiqamətləndirəcək situasiyalar deyil.

Xalqımızın milli-mənəvi abidəsi sayılan möhtəşəm "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının motivləri və Şah İsmayıl kimi böyük dövlət xadimi, sərkərdə, şairin həyatında olan müəyyən tarixi məqamlar əsasında yazılmış "Yarımçıq əlyazma" romanını oxuduqda əsrlərdən gələn və zehnimizin dərinliklərinə hopub qəlibləşən bir çox reallıqlar dağıdılır. Bir ampirik yazar nöqtəyi-nəzərindən məntiqli şəkildə yeridilən postmodern cəhdlər Kamal Abdulla yaradıcılığında da uğurlu alınmış. Bu əsər, barəsində irəli sürülən iddiaların fonunda öz təsdiqini tapıb. Umberto Eko "gənc romançının etirafı" kitabında bu barədə yazır: "Ampirik oxucu nümunəvi oxucu deyildir. Ampirik oxucu bir mətni oxuyan şəxsdir. Sizsiniz, mənəm, hər kəsdür. İllərdir görmədiyim bir dostum "Faucault Sarkacı" (Fukkonun rəqqəsi) əsərindən sonra mənə belə yazdı: "Sevgili Umberto, əmim arvadı ilə əmimin kədərli hekayəsini sənə danışdığımı xatırlamıram, amma bu məlumatları romanında istifadə etməyin tam bir boşboğazlıqdır. Dostuma nə olmuşdu? Mənim yazdıqlarımda görünür, şəxsi yaddaşında olan nələrisə axtarmışdı. Nümunəvi oxucu bütün bu növ oyunları oynamağa həvəsli oxucudur.

Ampirik oxucular isə əsəri bir çox şəkildə oxuya bilirlər, necə oxuyacaqlarını onlara öyrədən qayda-qanun yoxdur, çünki onlar tez-tez mətni, mətnin xaricindən gələ biləcək ya da mətnin təsadüfən yol açacağı öz şəxsi arzuları üçün bir vasitə olaraq istifadə edirlər" [9, s.41].

Ampirik yazıçı bilinən nümunəvi yazıçıdan fərqli olaraq postmodernidir. O, oxucuya bir oyun təqdim edir. Nümunəvi oxucunun məmnuniyyətlə oynadığı oyun, ampirik oxucuda aqressiv formalaşdırır.

Asif Hacıllının da qeyd etdiyi kimi: "Adi və peşəkar oxucu qavrayışı epik və tarixi qəhrəmanlara ədəbiyyatımızdakı ənənəvi normativ münasibəti görməyib gərginləşdi, bir müddət duruxdu: bəziləri bütəlməmiş obrazların tam başqa təfsirinə qeyzləndi ("biz Dədə Qorqud, Babək, Koroğlu nəslilik" patetikasıyla), ayrılaraq bədii mətnə tarixi faktların dəqiq inikasını axtarmağa başladı (sosialist realizminin tarixiliyi təriqində), bir başqaları, guya, adekvatlığını itirmiş milli dəyərlərin müdafiəsinə qalxışdı,

dediyimiz kimi, qələmini itiləyib Kamal Abdullanın "aşkarladığı" hipotetik əlyazmanın təhlilinə girişənlər də oldu" [4, s.54].

Bunun kimi vəziyyətlər Ekonun "Qızıl gülün adı" əsərindən sonra da baş vermişdi. Bir çox oxucu bu əlyazmanın arayışına çıxmışdı. Hətta bunu tapdığına inanən kütlə formalaşmışdı.

Yazarın hekayələrini intertekstual əlaqə baxımından təhlil etsək görərik ki, müəllif hekayələrində folklor, folklor sjujetlərinə, dastan, mif, din və s. istinad etmişdir.

Bu barədə Eko qeydlərində yazır ki, "Qızıl gülün adı" çap olunduqdan sonra bir çox oxucum mənə məktub yazaraq, hekayəmdə yer alan monastırı tapıb ziyarət etdiklərini bildirdi. Kitabın təqdimat qismində bəhs etdiyim əlyazması haqqında daha çox məlumat verməyimi istəyənlər də var idi. Eyni görünüşdə Bounes Airesdə bir sahafda (qədim və nadir kitablar satılan kitab mağazası – N.İ.) Athanasius Kircherin adsız bir kitabını tapdığını deyirəm. Keçən dəfə yeni romanımın yayınlanmasından təxminən 30 il sonra bir alman mənə yazaraq Bounes Airesdəki sahafda Kircherin kitabını tapdığını söylədi" [9, s.62].

ƏDƏBİYYAT

1. Eko. U.G. Qızıl gülün adı. Bakı, "Qanun", 2012-2017.
2. Alessandro M.P., I.Baskı, Nişanlılar. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
3. Abdulla K.M. Yarımçıq Əlyazma. Bakı, "Mütərcim", 2012.
4. Hacı A.A. Kamal Abdulla: Seçimin morfolojiyası. Bakı, "Mütərcim", 2010.
<http://edebiyatqazeti.az/news/diger/1690-cagdas-edebiyatda-bermud-ucbucagi-ciddi-edebiyat-postmodernizm-ve-kutlevi-edebiyat>
5. https://www.academia.edu/35557684/Postmodernizm_%C3%9Czerine_Postmodernizm_Edebiyat_ve_Be%C5%9Feri_Bilimler
6. Maks Statkiyeviç. Kamal Abdullanın "Yarımçıq əlyazması"ndan yarımçıq əlyazmaya doğru: yazı eposa qarşı. 525-ci qəzet. - 2012. - 29 sentyabr.
7. Şarifova S.Ş. Çağdaş Azərbaycan postmodern romanı. Bakı, "Elm və təhsil", 2015.
8. <http://elibrary.bsu.az/yenii/kitabxana/1385540941.pdf>
9. Eco.U. Genç Bir Romancının İtirafı. 5. Basım., Kırmızı Kedi, 2017.

KAMAL ABDULLA: FROM POSTMODERNISM TO NATIONAL ORIGINALITY

Summary

Postmodernism is an elastic art trend in which syncretic unity appeared both in literature and culture. Various explanations and definitions of the world investigators could not succeed in clarifying this notion. In the result of adoration to Western postmodern masters a new way of thinking and tendencies appeared in the Azerbaijani literary prose in the period of independence. So it had a great role in the formation of new literary style. His "The Incomplete

Nəticə. Qeyd edə bilərik ki, Ekonun bilinməyən əlyazmadan yola çıxaraq etdiyi postmodern sınaq, ona qarşı böyük tənqidi kütlə ilə bərabər, heyran kütləsi də formalaşdırdı. Postmodernizmin reallıqları ilə razılaşmayan qeyri-peşəkar, mühafizəkar oxucu yazıçını günahlandıracaq məqamı və əlyazmanın konkret nüsxəsini tapa bilmədi. Amma Ekodan fərqli olaraq, Kamal Abdullanın etdiyi postmodern cəhd, bilinən, qəbul olunan, qəlibləşib daşlaşmış dastanı dekonstruksiya etdi. Mətni dəyişdi, başqa cür təqdim etdi. Ampirik və nümunəvi oxucunun isə əsərdən gözləntiləri tamamilə başqadır. Kamal Abdullanın priyomu daha böyükdür, daha çox tənqidlərə açıqdır. Ancaq bunun özünü də gözə almaq elə postmodernizmin mahiyyətini qavramaqdır.

Postmodern dünyagörüşünə görə, qəhrəman qəliblərdən, sərhədlərdən uzaqdır. O, qarşılaşdığı maneələri keçməkdə sərbəstdir. Postmodernist əsərin dili, mətn qurğusu onun qəhrəmanından daha öndədir; mərkəzi qəhrəman yoxdur. Əsas mətnidir, mətn hər şeydir. Mətn tək gerçəkdir.

Manuscript" novel is the expression of national originality in the world literature context. The novel is extremely significant among the works appeared in Western and Eastern theme, trend, and genre synthesis.

His books were published in Italy, Japan, Turkey, Russia, and other countries. In "The Incomplete Manuscript", "Valley of the Magicians", "Adventure of the Secrets", "Undated Diary" novels, poem and story collections, dramas important themes are noted. The significant issues for Azerbaijani literature are at the forefront in his works "I have Nobody to Forget" (Baku, Azernashr, 1995), "Spirit" (Baku, Azernashr, 1997), "One, two, ours!" (Baku, Mutarjim, 2003), "Spy" (Baku, Mutarjim, 2004), "Spirit" (Ankara, 2006), "My Grievances" (Baku, Mutarjim, 2009), which is published in Azerbaijani, Russian and Turkish, "Sad Collection" (Baku, Mutarjim, 2002) where his essays, poems, stories, translations, and dramas are collected. "The Incomplete Manuscript" presented to the readers reflects the intellectual essence of postmodernism. The main postmodernism elements like deconstructive revision of the events carried from past till today, creation of the new text, double coding issues exist in the novel.

Key words: Kamal Abdulla, postmodernism, "The Incomplete Manuscript", Eco, comparison, Azerbaijani literature

КЯМАЛ АБДУЛЛА: ОТ ПОСТМОДЕРНИЗМА К НАЦИОНАЛЬНОЙ САМОБИТНОСТИ

Понятие постмодернизма – это эластичное художественное действие, в котором проявляется синкретическое единство как в литературе, так и в культуре, которое до сих пор не может быть полностью объяснено различными формулировками и объяснениями со стороны мировых исследователей. Постмодернистское мышление и принципы, проявившиеся в годы демократии в азербайджанской художественной прозе в масштабах влияния, возникшего в результате фанатизма западных художников постмодерна, сыграли важную роль в создании новой литературы. Его роман "Ярымчыг эльязма" (Неполная рукопись) имеет чрезвычайно большое значение в контексте мировой литературы как выражение национальной самобытности, темы Запада и Востока, течения, жанрового синтеза.

Его произведения были изданы в Италии, Японии, Турции, России и других странах. Несколько его книг, состоящих из стихотворений и драматургических произведений изданы на азербайджанском, русском и турецком языках. В их числе «Ярымчыг эльязма» («Неполная рукопись»), «Сехирбазлар дереси» («Долина чудесников»), «Сирлерин сергюзешти» («Приключения секретов»), «Тарихсиз гюнделик» («Дневник без истории») «Унутмага кимсе йох» («И некого забыть...») (Баку, Азернешр, 1995), «Ruh» («Дух») (Баку, Азернешр, 1997), «Бир, ики, бизимки!» («Раз, два, три, четыре, пять – я иду искать...») (Баку, Мутарджим, 2003), «Джасус» («Шпион») (Баку, Мутарджим, 2004), «Рух» («Дух») (Анкара, 2006), «Все мои печали» (Баку, Мутарджим, 2009). Представленный читателю роман «Неполная рукопись» отражает тенденции интеллектуального постмодернизма, деконструктивное изменение сути, перенесенной с прошлого на сегодняшний день, создание нового текста, двоичное кодирование.

Ключевые слова: Камал Абдулла, постмодернизм, "Неполная рукопись", Эко, сравнение, литература Азербайджана